KUHMON KAUPUNKI

ARVIOINTIKERTOMUS 2023

Tarkastuslautakunta 14.5.2024

Aalto-yliopiston puuarkkitehtuuriopiskelijoiden Kuhmoon rakennettavan torilavan konseptiluonnoksia

Kuule kuinka puut puhuvat

Sisällys

1 Tarkastuslautakunta ja sen toiminta 4
1.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät 4
1.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano vuonna 2023 4
1.3 Tarkastuslautakunnan toiminta 4
2 Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi 5
3 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi 6
3.1 Strategiset tavoitteet 6
3.2 Talouden tavoitteet 7
3.3 Kasvun ja oppimisen palvelualue 9
3.4 Henkilöstö 11
4 Kaupunkikonsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen ja omistajaohjaus 12
5 Yhteenveto 15
6 Allekirjoitukset 16

1 Tarkastuslautakunta ja sen toiminta

1.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät

Kuntalain 121 §:n mukaan valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunnan tulee valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet. Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lautakunnan tulee myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, mikäli kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tarkastuslautakunnan tulee myös valvoa kuntalain 84 § säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista sekä saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Sidonnaisuusilmoitukset on saatettu tiedoksi valtuustolle 19.12.2023. Ajantasaiset sidonnaisuusilmoitukset on julkaistu kaupungin internet-sivuilla.

Arviointi toteutuu kaupunginhallituksen, valiokuntien ja viranhaltijoiden toimintaa suunnitelmallisesti seuraten. Arviointikuulemiset ovat lautakunnalle merkittävä tapa kerätä tietoa.

1.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano vuonna 2023

Kuhmon kaupungin tarkastuslautakuntaan kuuluvat seuraavat jäsenet:

Varsinainen jäsen	**Henkilökohtainen varajäsen**
Aila Heikkinen, pj.	Liisa Malinen
Kati Sarvela, vpj.	Sabrina Logeais
Tauno Harinen	Maila Juntunen
Pekka Heikkinen (poissa 8/2023–5/2024)	Eino Kähkönen
Tapio Lipsonen	Janne Lehtonen
Erja Kurte`n, 29.8.2023 saakka	Jari Kyllönen
Kirsi Virtanen 19.12.2023 alkaen	

Sihteerinä on toiminut controller Sirpa Seppänen. Kuhmon kaupungin tilintarkastajana on toiminut JHT, KHT Antti Kääriäinen, KPMG Oy Ab.

1.3 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta on kuullut arviointivuonna toiminnasta viranhaltijoita ja tilintarkastajaa. Tarkastuslautakunta on arvioinut kaupungin tulosryhmien taloutta ja toimintaa kuulemalla vastuuhenkilöitä lautakunnan kokouksissa. Lautakunta tutustui syyskuun kokouksen yhteydessä puukouluun. Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuotta 2023 koskevaa arviointia varten 11 kertaa. Vuoden 2023 arvioinnin painopistealueena oli Kasvun ja oppimisen palvelualue.

Arviointikertomuksen lähteinä ovat olleet Kuhmon kaupungin tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2023, toimielinten kokouspöytäkirjat ja viranhaltijoiden toimittamat aineistot. Kuultavilta saadut selvitykset on otettu huomioon arviointityössä.

Tilikauden aikana seurattiin myös muiden toimielinten tavoitteiden toteutumista ja kaupungin talousprosessia. Lautakunta on jakanut jäsenilleen vastuualueet, joiden toimintaa lautakunnan jäsenet ovat seuranneet. Lautakunnan jäsenet ovat raportoineet havainnoistaan lautakunnan kokouksissa.

Tarkastuslautakunta on myös perehtynyt tilinpäätökseen vuodelta 2023. Tilinpäätöksen laadinnassa on noudatettu Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston suosituksia ja se tuo esiin tavoitteiden ja toimenpiteiden yhteyden kaupungin strategiaan.

29.8.2023	Tilintarkastaja Antti Kääriäinen
12.9.2023	Sivistystoimenjohtaja, lukion rehtori Eila Vilen
19.10.2023	Kuljetussuunnittelija Antti Komulainen
11.12.2023	Tilintarkastaja Antti Kääriäinen
18.1.2024	Juko ry, pääluottamusmies Ismo Karppinen
15.2.2024	Työllisyysohjaaja Ritva Juntunen, Sirpa Keränen, KAO
6.5.20204	Tilintarkastaja Antti Kääriäinen

Tarkastuslautakunnan sihteeri esitteli kokouksissa kolmannesvuosiraportoinnit sekä talousarvion 2024 ja tilinpäätöksen 2023.

Tarkastuslautakunta kilpailutti marras-joulukuussa tilintarkastuspalvelut kaudelle 2024–2026 sisältäen mahdollisuuden option käyttämisestä tilikaudelle 2027. Kilpailutusprosessia ohjasi lautakunnan sihteeri.

2 Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon niistä toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Valtuusto on kokouksessaan 22.5.2023 merkinnyt tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen vuodelta 2022 tiedoksi ja kokouksessa 13.11.2023 saanut selvityksen vuoden 2022 arviointikertomuksessa esiin nousseista havainnoista. Tarkastuslautakunta totesi selvityksen annetuksi ja hyväksytyksi kokouksessa 11.12.2023.

3 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi

3.1 Strategiset tavoitteet

1. **Kestävä kaupunki** (rakennamme puusta, vaikutamme hankinnoilla, fiksu omistaminen, pitkän aikavälin taloudellinen tasapaino)

Kaupunki myi vuonna 2018 Kalevalan alueen Falco Regenille rakentamisvelvoite-ehdolla. Rakentamisvelvoitteeseen liittyvät ehdot eivät täyttyneet ja kauppa saatiin purettua ennen viiden vuoden määräajan umpeutumista.

Kaupungille tarjoutui mahdollisuus ostaa Ampumarata-niminen tila omistukseensa syksyllä 2023.

Elinkeinopäällikön idea syksyllä 2023 puurakenteisen torilavan/esiintymislavan toteuttamiseksi eteni ripeästi päätökseen. Torikioskirakennus purettiin Tahko-hallin työntekijöiden toimesta. Aalto-yliopiston kanssa solmittiin sopimus esiintymiskatoksen suunnittelusta opiskelijakilpailuna. Toukokuussa 2024 Kuhmon torille nousee jotain ”uniikkia”.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupunki on toiminut Kestävä kaupunki -tavoitteen mukaisesti. Kalevalan alueen kaupan ehtojen täyttymistä on seurattu aktiivisesti ja ryhdytty tarvittaviin toimiin ajoissa alueen saattamiseksi takaisin kaupungin omistukseen.

Valtiovarainministeriön kannustinjärjestelmä vauhdittaa kuntien digitalisaatiota. Digitalisaatiota edistäviin hankkeisiin on myönnetty valtionavustusta kunnille. Näin tuetaan kuntien toimintatapojen uudistamista ja asiakaslähtöisyyttä ja joiden avulla on mahdollisuus saavuttaa kustannussäästöjä.

> Kuntien tietotekniikan käyttömenot ja investoinnit ovat kasvaneet viime vuosina ripeästi.
> ICT-menojen muutokset kunnissa koostuvat:
> 1) lisenssi-, palvelu- ja ylläpitomaksut nousevat vuosittain.
> - ohjelmistoja tulee koko ajan lisää, lisenssit ja muut maksut kasvavat
> 2) ice- ja digikehittäminen kasvaa.
> - tietoturvan kehittäminen, uudet palvelut, esim. sähköinen allekirjoitus
> 3) muutokset ict-palveluiden järjestämisessä
> - palvelutuotannon järjestelyiden muutos, palvelutason nosto
> 4) toisen asteen oppivelvollisuuden laajeneminen
> - laitehankinnat (Lähde: Kuntaliitto)

Tarkastuslautakunta toteaa, että Kuhmon kaupunki on muiden kuntien tapaan ollut digitalisaatiokehityksessä hyvin mukana ja uudistanut toimintatapojaan ja asiakaslähtöisyyttä. Kokonaisuudessaan kaupungin Ict-menot ovat kasvaneet, tekniikkaan hyödyntämällä kustannussäästöjä on saatu aikaan, mutta kokonaistaloudellisuusvertailu on vaikeaa. Tarkastuslauta kehottaa tarkastelemaan ohjelmistolisenssien ym. hankintoja kriittisesti talous/hyötynäkökulmasta. Tietoturva-asioihin tulee jokaisen ohjelmistoja käyttävän kiinnittää erityistä huomiota.

2. **Monipuolinen kannattava ja kansainvälinen elinkeinorakenne** (yrittäjämyönteisyys, tulomuutto-palvelut)

   - Lentoliikenne turvattu vuoteen 2026 saakka
   - Liityntäyhteyksiä ei ole saatu järjestettyä (tp2023 s. 107)
   - Hankintakalenteri käyttöönotto auttaa hahmottamaan hankintakilpailutusten ajankohdat ja yritykset ehtivät valmistautumaan kilpailutuksiin.
   - Uusien kuhmolaisten tilaisuus / tapaaminen

3. **Täyttä elämää keskustassa ja kylissä – hyvinvoivat kuhmolaiset** (aktiiviset toimijat, osalliset ihmiset, elämän murroskohdat ja ikä huomioiden)

Kuhmossa hyvinvointityön haasteena on vähenevä ja ikääntyvä väestö sekä hyvinvoinnin polarisoituminen väestössä. Ikääntyminen tuo tullessaan luontaisia muutoksia elimistöön ja toimintakykyyn, jolloin myös palvelujen tarve usein lisääntyy. Polarisoitumisessa on kysymys siitä, että osa väestöstä voi erinomaisesti ja osalla on joskus jopa ylisukupolvisia haasteita hyvinvoinnissaan tai arjen hallinnassaan. HYTE-mittareilla Kuhmo on hieman kansallisen keskiarvon yläpuolella ja prosessimittareilla jopa verrokkien paras kunta. Kaiken kaikkiaan HYTE-mittareiden suunta on ollut hyvä.

Tulevaisuuden haasteena on pienellä paikkakunnalla se, kuinka hyvinvointialueen palvelut, kolmannen sektorin toimijat ja kunnan palvelut integroidaan siten, että kaikki saataisiin puhaltamaan yhteen hiileen, että päällekkäisiä toimintoja vältettäisiin.

Kouluverkkoselvitys päätettiin käynnistää syksyllä 2023, kun tilastojen valossa perusopetuksen lapsimäärä näyttäisi vähenevä vuosikymmenen loppuun mennessä noin 35 %. Kouluverkkoselvitystyö annettiin FCG:n konsultin tehtäväksi. Kaupunginvaltuusto teki päätöksen 22.4.2024 § 14–15 sekä Lentuan ja Hietaperän koulujen lakkauttamisesta 31.7.2025.

Tarkastuslautakunta toteaa, että oppilasmäärän väheneminen, kiinteistöjen kunto ja kaupungin talousnäkökulma huomioon ottaen Lentuan ja Hietaperän koulujen lakkauttaminen on oikeansuuntainen päätös. Aikaa lakkautuspäätökseen sopeutumiseen tuli kuitenkin vuosi lisää.

5. Inhimillinen kehitys on mahdollista kaikille (ammattiin voi opiskella Kuhmossa)

Kuhmon Taitotehtaan toimintaa kehitettiin alun perin Kainuun ammattiopiston ja Kuhmon kaupungin yhteisellä projektilla vuosina 2020–2021. Projektin päätyttyä toimintaa on jatkettu kaupungin omalla rahoituksella. Taitotehtaan toiminta on vakiintunut ja ammatillisen koulutuksen järjestämismalli on herättänyt kiinnostusta muissa kunnissa.

Tarkastuslautakunta pitää erittäin positiivisena, että toimintamalli on saatu juurrutettua osaksi kaupungin toimintaa ja toisen asteen koulutusmahdollisuus on näin onnistuttu tuomaan lähemmäksi kuhmolaisille asukkaille.

3.2 Talouden tavoitteet

Kuhmon kaupungin tilinpäätös vuodelta 2023 on 1,49 miljoonaa euroa ylijäämäinen ja tulos ylitti talousarvion 821,1 tuhannella eurolla. Rahoitustuotot ja –kulut olivat 1,5 miljoonaa euroa talousarviota suuremmat rahoitusarvopapereiden arvonalentumisen palautuksen vuoksi. Hyvä tulos mahdollisti

Piilolan kouluun liittyvän lisäpoiston (300 t€). Kuhmon Yrityssampo Oy:n osakkeiden arvonalentumista kirjattiin 620 tuhatta euroa. Arvonalentumiset eivät sisältyneet talousarvioon.

Talouden tunnusluvut 2023 eivät ole suoraan vertailukelpoisia vuoteen 2022 nähden sote-uudistuksesta johtuen.

Tilinpäätöksessä 2023 vuosikate/poistot % oli 143,63. Kun tunnusluvun arvo on vähintään 100 %, oletetaan tulorahoituksen olevan riittävä.

Taulukko: Kaupunkiemon talouden tunnuslukuja

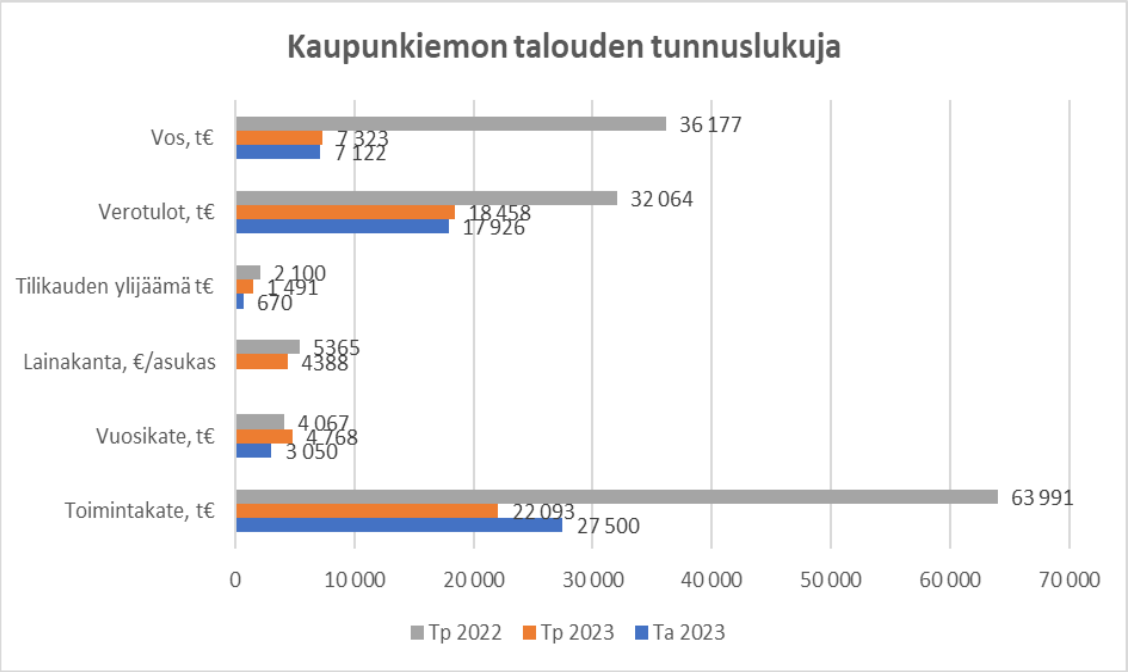

Kaupungin lainakanta on ollut viimeiset seitsemän vuotta yli 30 miljoonaa euroa. Tehdyt investoinnit ovat olleet tarpeellisia, mutta samalla lainakanta on pysynyt korkeana. (kuva).

Kuva: Lainakannan kehitys

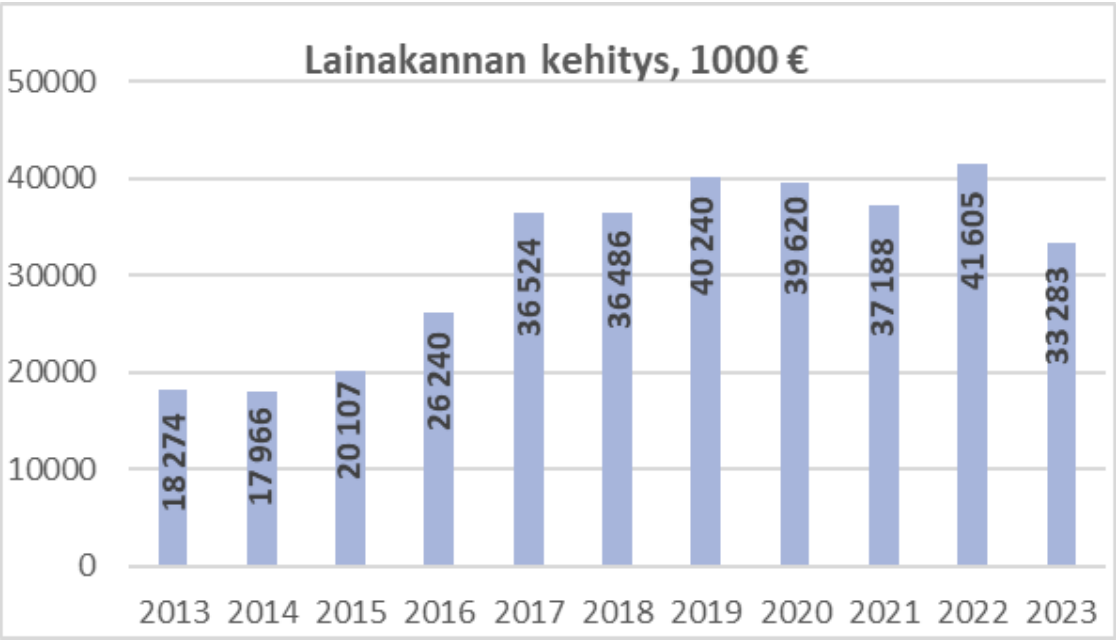

Tarkastuslautakunta toteaa, että kriisikuntakriteerit eivät täyttyneet vuosien 2022 ja 2023 osalta. Huomioitava on kuitenkin, että kaupunkiemon lainakanta on keskimääräistä korkeampi. Lisäksi kunnan tuloveroprosentti (9,36 %) vuonna 2023 oli vain hieman vajaa kaksi prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti 7,38 %.

3.3 Kasvun ja oppimisen palvelualue

Kasvun ja oppimisen palvelualueen talous toteutui lähes budjetoidun mukaisesti (taulukko). Toimintakate ylittyi 51 tuhatta euroa. Varhaiskasvatuksen toimintakate ylittyi 157 tuhatta euroa ja musiikkiopisto 51 tuhatta euroa. Lisäksi kansalaisopisto ylitti budjetin 13 tuhannella eurolla ja Taitotehdas 21 tuhannella eurolla. Taitotehtaan menoja ei oltu budjetoitu.

Taulukko: Talousarvion toteutuminen

Talous	Tp 2023	Tp 2022	Ero, €	Ero, %	Ta 2023	Ero Tp-Ta	Ero, %
Toimintatuotot	998 712	932 322	66 390	7,1 %	986 696	12 016	1,2 %
Toimintakulut	-12 841 767	-11 721 504	-1 120 263	9,6 %	-12 778 647	-63 120	0,5 %
Toimintakate	**-11 843 055**	**-10 789 182**	**-1 053 873**	**9,8 %**	**-11 791 951**	**-51 104**	**0,4 %**

Henkilöstömenot ylittivät budjetoidun 365 tuhannella euroalla, josta isoimmat ylitykset olivat varhaiskasvatuksessa (245 t€), perusopetuksessa (68 t€) ja musiikkiopistolla (64 t€). Nuorisopalvelujen henkilöstökulut alittivat budjetoidun 37 tuhannella eurolla. Henkilöstömenojen jakaantuminen palvelualueella (kuva).

Kuva: Henkilöstömenot 2023

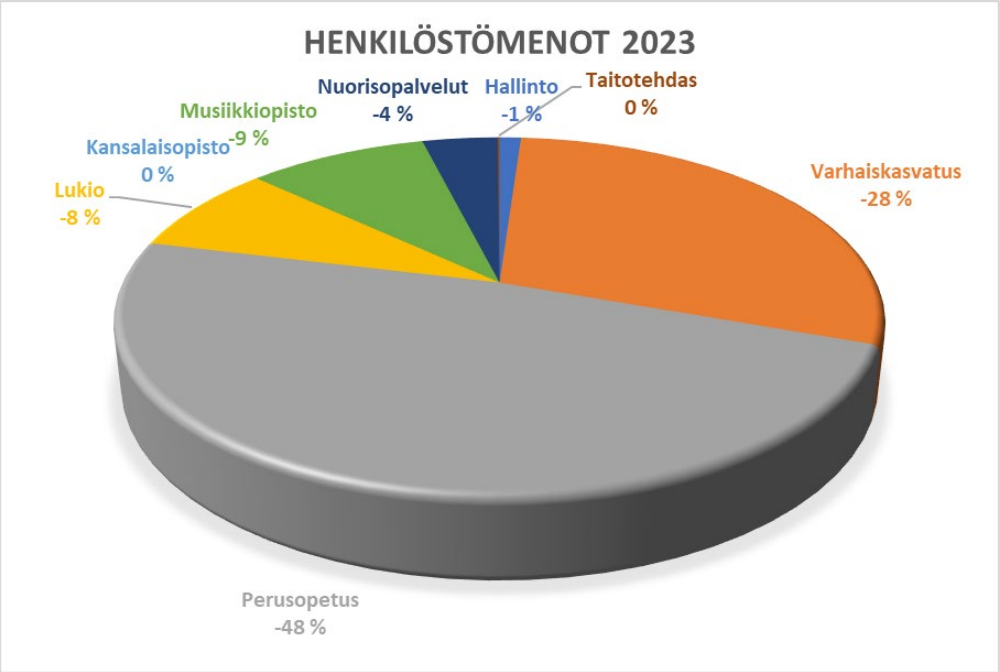

Kasvun ja oppimisen palveluja tuotti vuonna 2023 yhteensä 192 henkilöä, muutos edelliseen vuoteen 0. Toteutunut työpanos oli 181 htv. Henkilöstön keski-ikä oli 46 ja palveluksessa olovuosien keskiarvo 13,9. Toimintakertomuksen mukaan Varhaiskasvatuksen henkilöstömenoja kasvattivat tavanomaista suurempi sijaistarve, lasten henkilökohtaisen tuen tarpeen kasvu sekä palkankorotukset.

Taulukko: Henkilöstön määrä vuosina 2022 ja 2023 (kasvun ja oppimisen palvelualue)

Henkilöstö	2023	2022	muutos
Sisivyspalvleujen hallinto	2	2	0
Varhaiskasvatuksen hallinto	1	1	0
Perehpäivähoito	7	11	-4
Päiväkodit	55	52	3
Perusopetus	91	89	2
Lukio-opetus	12	10	2
Musiikkiopisto	17	18	-1
Nuorisopalvelut	7	9	-2

Hyvinvointi –ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmat 2021–2025 Vuosiraportti 2023 ja vuosisuunnitelma 2024 –raportin mukaan Kuhmon hyvinvointirakenteet ovat hyvällä tasolla. Varhaiskasvatukseen osallistutaan hyvin, viimeisimmän indikaattoritiedon mukaan Kuhmossa varhaiskasvatuksen ulkopuolelle 3,5 vuotiaista jää ainoastaan 17 %. Vahvaa mielenterveyttä on kokenut kyselyhetkellä lähes kolmannes yläkoulun oppilaista, joka on positiivinen asia.

Tarkastuslautakunta näkee huolestuttavana kehityssuuntana sen, että kuhmolaisten lasten ja nuorten kokemus omasta terveydentilastaan on heikentynyt, riippuvuuskäyttäytymisestä päihteiden, tupakkatuotteiden ja rahapelaamisen osalta on tapahtunut negatiivinen muutos, lisäksi osallisuuden ja turvallisuuden kokemukset ovat heikentyneet. Koulukiusattuna olevien määrä on kääntynyt nousuun edellisestä kouluterveyskyselystä. Lähes 12 % on ollut kiusattuna vähintään kerran viikossa, kun aiemmin vastaava luku oli 4,5 %. Edellisen kouluterveyskyselyn aikaan kuhmolaisista 8–9-luokkalaisista koki lähisuhdeväkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta ainoastaan vajaa 4 %. Nyt tilanne on kääntynyt nousuun erityisesti yläkoululaisten parissa, joista lähes 9 % on ilmoittanut kokeneensa viimeisen vuoden aikana fyysistä väkivaltaa läheisiltään. Asiasta on tehty valtuustoaloite 13.11.2023.

Lapselle turvallisuuden kokemus on välttämätöntä tasapainoisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja henkisen hyvinvoinnin kehitykselle. Ongelmiin on kiinnitetty huomiota jo valtuustoaloitteella Kiva koulu. KV tiedoksi 21.02.2022 §12. Tarkastuslautakunta on huolissaan tulosten kehittymisestä.

Tarkastuslautakunta on pohtinut yleistä arvomaailman muuttumista, ja mitkä ovat sen vaikutukset koulu maailmassa ja ympäröivässä yhteiskunnassa.

Pisa-tulokset ovat heikentyneet Kuhmossa ja myös muualla Suomessa. Toisaalta HYTE-raportin mukaan nuorten osallisuuden ja turvallisuuden kokemus on heikentynyt Kuhmossa, ja voikin perustellusti pohtia, missä määrin tämä vaikuttaa oppimistuloksiin.

”Kasvatustieteen tohtori, professori Pasi Sahlbergin mukaan älylaitteilla voisi olla yhteys laskeviin oppimistuloksiin. Koska kunnollista tietoa digitalisaation eduista ja haitoista ei Suomessa ole ajoissa tuotettu, nyt olisi tärkeää kuunnella opettajien, rehtoreiden ja vanhempien näkemyksiä, Sahlberg sanoo. Hän itse poistaisi älypuhelimet kouluista. Lisäisi aktiivista oppimista, ulkoliikuntaa ja kirjoja.” (Lähde: Suomen Kuvalehti 16.2.2024 s. 28–29).

Strategisten tavoitteiden toteutuminen/Kasvun ja oppimisen palvelualue

Taulukko: Kärkitoimenpiteet (ta2023) ja niiden toteutumine (tp2023)

Strateginen tavoite	Toiminnallinen tavoite	Kärkitoimenpiteet	Kärkitoimenpiteiden toteutuminen
Monipuolinen kannattava ja kansainvälinen elinkeinorakenne	Saamme osaajia	Kuhmon positiivisia puolia tuodaan jatkuvasti ja monipuolisesti esille eri kanavissa.	**Kuhmon positiivisia puolia tuotiin esille eri kanavissa**
	Yrittäjämyönteinen kaupunki		
Tunnettu ja verkostoitunut kaupunki	Luotettava yhteistyökumppani		
	Kuhmon tarjoaa lapsille ja nuorille kansainvälisyyskokemuksia	Jokaisella palvelualueen yksiköllä on kansainvälistä toimintaa yksikölle sopivassa muodossa.	**Jokaisen palvelualueen yksiköllä on kansainvälistä toimintaa yksikölle sopivassa muodossa.**

Talousarviokirjassa 2023 esitettyjä strategisista tavoitteista johdettuja kärkitoimenpiteitä verrattaessa toimintakertomukseen 2023/kärkitoimenpiteiden toteutuminen Kasvun ja oppimisen palvelualueella voidaan todeta, että toteutumista kuvaava informaatio on pääsääntöisesti niukkaa (edellä kooste osasta tavoitteita).

3.4 Henkilöstö

Henkilöstön poissaolotiedot Kasvun ja oppimisen palvelualueelta sekä erikseen koko organisaatiosta ja henkilöstömäärät ikäryhmittäin koko organisaatiossa ovat kuvattuina seuraavissa taulukoissa. (Lähde: MonetTieto -ohjelma).

Taulukko: Henkilöstön poissaolot (Kasvun ja oppimisen palvelualue)

Kasvun ja oppimisen palvelualue	TP 2023	TP 2022	ero ed. vuoteen
Poissaolopäivät yhteensä	12 840	14 159	-1 319
Sairauslomat	2 878	4 276	-1 398
Perhevapaat	2 385	1 684	701
Sairauspoissaolopäivät/hlö	15,00	20,30	-5,30
Sairauspoissaoloprosentti	3,43	4,97	-1,54
Kuntoutustukipäivät	586	430	156
Kela	118	60	58
palkaton	103	5	98
määräaik. kuntoutustuki	365	365	0

Taulukko: Henkilöstön poissaolot (koko organisaatio)

Koko organisaatio	TP 2023	TP 2022	ero ed. vuoteen
Poissaolopäivät yhteensä	22 951	25 175	-2 224
Sairauspoissaolopäivät	4 766	6 769	-2 003
Perhevapaat	2 789	2 174	615
Sairauspoissaolopäivät/hlö	14,50	20,50	-6,00
Sairauspoissaoloprosentti	3,34	5,07	-1,73
Kuntoutustukipäivät	936	815	121
Kela	164	80	84
palkaton	132	5	127
määräaik. kuntoutustuki	640	730	-90

Kuva: Henkilöstömäärän ikäjakauma (koko organisaatio)

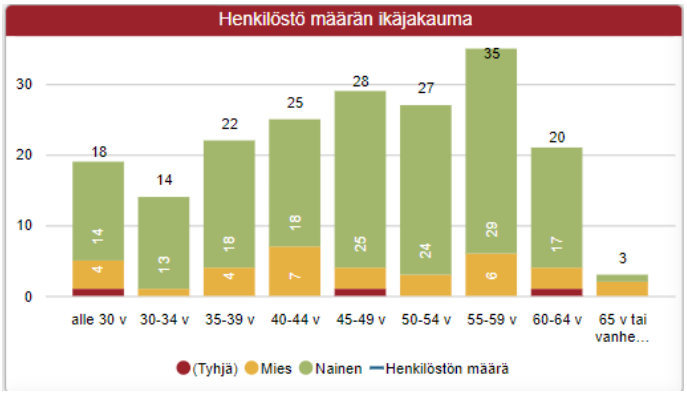

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota henkilöstön ikärakenteeseen, sillä 50 + ikäisiä on henkilöstöstä 85 henkilöä (reilut 44 %). Ikäjohtaminen on tärkeä osa henkilöstön työkyvyn ylläpitämistä ja organisaation menestystä. Sen kuuluu sisältyä osaksi arjen johtamista ja töiden organisointia ihmisen elämänkulun ja voimavarojen näkökulmasta.

Työhön kohdistuvat tarpeet ja tavoitteet muuttuvat iän myötä ja siksi ikäjohtamiseen kuuluu tarpeiden ja tavoitteiden jatkuva kehittäminen ja sovittaminen organisaation tavoitteisiin. Nuori ikäluokka tarvitsee heidän tilannettaan tukevaa ja edistävää johtamista, kun taas iäkkäämmät toisenlaisia ratkaisuja jaksamisen ja motivoinnin ylläpitämiseksi.

Yhteistyön ja luottamuksen merkitys on tärkeää kaikessa johtamisessa ja eri-ikäisten johtamisessa niiden merkitys korostuu. Työterveyshuolto tukee henkilöstön työkykyä monin eri tavoin. Työkyvyn edistäminen ja työssä jatkamisen mahdollistaminen edellyttävät työnantajan, työterveyshuollon sekä henkilöstön tiivistä yhteistyötä.

Henkilöstön tärkein pääoma työelämässä on hänen työkykynsä. Työnantajan rooli henkilöstönsä työkyvyn tukemisessa ja kehittämisessä on keskeinen. Työkyvyn voidaan katsoa rakentuvan ihmisen voimavarojen ja työn vaatimusten välisestä tasapainosta. Ihmisen voimavarat muodostuvat terveydestä, toimintakyvystä, koulutuksesta, osaamisesta sekä arvoista ja asenteista.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana sairauspoissaolojen vähentymisen edelliseen vuoteen nähden. Ilahduttavaa on lisäksi perhevapaiden määrän kasvu edellisestä vuodesta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Henkilöstöraportti 2023 ei ole ollut kaupunginhallituksen käsittelyssä ennen arviointikertomuksen valmistumista, joten näiltä osin tietoja ei ole ollut tarkastuslautakunnan käytettävissä. Tarkastuslautakunta edellyttää, että jatkossa Henkilöstöraportin valmistumisaikatauluun kiinnitetään huomiota.

4 Kaupunkikonsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen ja omistajaohjaus

Kuntalain mukaan valtuusto päättää omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Voimassa oleva konserniohje on vuodelta 2014. Konsernin osakkuus- ja omistusyhteisöissä on tapahtunut, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän toiminnan lakatessa 1.1.2023 sekä Kuhmon Sampo

Kiinteistöt Oy:n konkurssin takia. Kuhmon Sampo Kiinteistöjen toiminta on lakannut virallisesti 4.1.2024 (ytj.fi). Konserniohje päivitetään vuonna 2024.

Kuhmon kaupunkikonserni 2023 muodostui seuraavista tytäryhteisöistä ja osakkuusyhteisöistä:

Tytäryhteisöt

- Kuhmon VesiEnergia Oy (100 %)
- KOy Kuhmon Terva-asunnot (100 %)
- Kuhmon Yrityssampo Oy (100 %)
- KOy Kuhmon Kulttuuritalo (94 %)
- Kuhmon Lämpö Oy (51,32 %)

Osakkuus- ja omistusyhteisöt

- Kainuun jätehuollon kuntayhtymä (12,57 %)
- Kainuun Liitto (12,44 %)

Kaupunkikonsernin johdossa on tapahtunut henkilövaihdoksia vuoden 2023 aikana. Hallintosääntöä päivitettiin marraskuulla 2023.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota edellä mainitun prosessin pitkittymiseen.

Kaupunkikonserniin kuuluvassa tytäryhtiössä (KOy Kuhmon Terva-asunnot) on ilmennyt epäily merkittävästä taloudellisesta väärinkäytöksestä (n. 175.000 e), joka kohdentuu sekä vuoteen 2023 että aikaisempiin vuosiin.

Kaupungin kiinteistöstrategian toimeenpano on pitkittynyt. Toisaalta on hyvä, että strategiaa on laadittu huolella, jonka pohjalta toimeenpano tehdään. Kiinteistöstrategiaa laadittaessa on tehty yhteistyötä Kuhmon Yrityssammon kanssa huomioiden tytäryhtiön kiinteistöjen käyttötarpeet.

Tarkastuslautakunta toteaa, että koko kaupunkikonsernin kiinteistökantaa olisi tarkasteltava ja myös muista tytäryhtiöiden kiinteistöistä laadittava kiinteistökortit. Näin koko konsernin korjausvelka ja pitkän tähtäimen suunnitelmat olisi dokumenoitu. Tarkastuslautakunta painottaa, että strategian toimeenpanossa ja toimitiloja uudelleen järjesteltäessä on otettava huomioon koko kaupunkikonsernin etu. Kiinteistöjen osalta merkittävän riskin muodostavat ns. sote-kiinteistöt. Hyvinvointialueen kanssa on tehtävä tiivistä yhteistyötä, jotta pystytään paremmin ennakoimaan tilantarve ja huomioimaan tulevat tilatarpeet.

Kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden raportointitavoissa on ollut vaihtelua muun muassa riskeihin liittyen.

Tarkastuslautakunta muistuttaa, että Kuntalain 115 §n mukaan kaupunkikonsernin toimintakertomuksessa on annettava tietoja sellaisista kuntakonsernin talouteen liittyvistä olennaisista asioista, jotka eivät käy ilmi kuntakonsernin taseesta, tuloslaskelmasta tai rahoituslaskelmasta. Tällaisia asioita ovat ainakin arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Kaupunkikonsernin tilinpäätöstiedot 2023 eivät ole suoraan vertailukelpoiset edelliseen vuoteen nähden. Vertailutiedot Manner-Suomen kuntakonsernin keskiarvioista vuosilta 2021 ja 2022. Manner-Suomen kunnista ei vielä ole saatavilla vuodelta 2023.

Taulukko: Kuhmon kaupunkikonsernin talouden tunnusluvut 2021–2023 ja vertailutietona Manner-suomen Kuntakonsernit 2021–2022

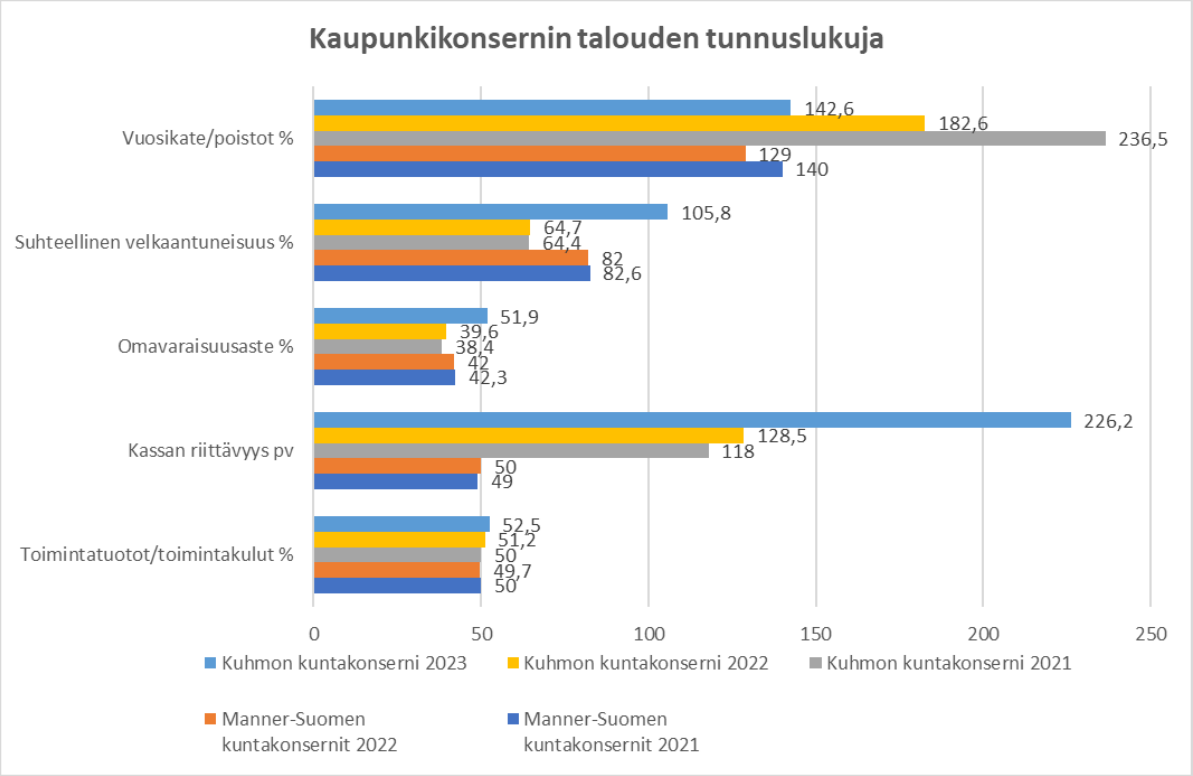

Vuosikate prosenttia poistoista kuvaa konsernin tulorahoituksen riittävyyttä. Kun arvo on suurempi kuin 100 %, tulorahoituksen voidaan olettaa olevan riittävä. *Tunnusluku pieneni edellisvuosiin nähden vuoden 2023 osalta merkittävästi verotulojen pienennettyä noin 40 % ja valtionosuuden noin 80 % prosenttia (sote:n osuus poistui tuloista).*

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Jonkinasteisena mittarina voidaan pitää 50 % velkaisuusastetta, jonka yli tunnusluku ei saisi mennä. *Kuhmon kaupunkikonsernin tunnusluku ylittää tavoitearvon ja se kasvoi edellisvuodesta merkittävästi. Muutos johtuu kaupunkiemon vuoden 2023 valtionosuuksien pienemisestä sote:n osuuden poistuttua tuloista. Vuoden 2023 tunnusluku kuvaa todellisuutta paremmin aiempiin vuosiin nähden.*

Omavaraisuusasteella kuvataan konsernin omavaraisuutta. Alle 50 % omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta. *Kuhmon kaupunkikonsernin omavaraisuusastetta kuvaava tunnusluku alittaa tavoitearvon.*

Kassan riittävyys kuvaa konsernin maksuvalmiutta. Tunnusluku kertoo, kuinka monta päivää kassasta maksut voidaan kattaa konsernin varoilla.

5 Yhteenveto

Vuosi 2023 oli ensimmäinen vuosi jälkeen sote-uudistuksen hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa 1.1.2023. Talouden kasvua hidasti inflaatio, korkojen nousu ja geopoliittiset jännitteet. Korkojen ja hintojen nousu näkyi myös kuntataloudessa. Lisäksi kuntataloudessa näkyi palkankorotusten vaikutus henkilöstömenojen kasvuna.

Soten tilinpäätöksen avaaminen ja siihen liittyvä oikaisu heikensi Kuhmon tulosta vuodelta 2023 -492,5 tuhannella eurolla. Lisäksi tulokseen negatiivisesti vaikutti tytäryhtiön osakkeiden arvonalentuminen, josta vuodelle 2023 kirjattiin -620 tuhatta euroa. Tilikauden tulos oli kuitenkin 821 tuhatta euroa budjetoitua parempi, mikä johtuu ennen muuta sijoituksiin liittyvien arvonalentumisten palautuksen positiivisesta vaikutuksesta.

Strategiset tavoitteet suuntaavat kaupungin toimintaa ja tavoitteita, mikä näkyy Kuhmon kaupungin pitkän tähtäimen toiminnassa. Toiminta sekä Kestävän kaupunki -tavoitteen että muiden tavoitteiden välillä saattaa yksittäisiä päätöksiä tarkasteltaessa näyttää ristiriitaiselta, mutta talouden tasapainon merkitystä ei voi sivuuttaa.

Sote-menojen jäätyä pois kaupunkiemon käyttötaloudesta, Kasvun ja oppimisen palvelualue on sekä henkilöstömäärällä että toimintamenoissa mitattuna palvelualueista suurin. Kasvun ja oppimisen palvelualueen talous toteutui kuitenkin lähes budjetoidusti. Strategiasta johdettujen kärkitoimenpiteiden raportoinnissa tulee jatkossa kiinnittää huomiota erityisesti tehtyjen toimenpiteiden kuvaamiseen (mitä/miten on tehty), muutoin raportoinnin informaatioarvo jää niukaksi.

Tarkastuslautakunta kiittää Kuhmon kaupungin luottamushenkilöitä, työntekijöitä ja viranhaltijoita hyvin tehdystä työstä kaupungin eteen.

6 Allekirjoitukset

Kuhmossa 14. päivänä toukokuuta 2024

Aila Heikkinen
puheenjohtaja

Kati Sarvela
varapuheenjohtaja

Tauno Harinen
jäsen

Eino Kähkönen
varajäsen

Tapio Lipsonen
jäsen

Kirsi Virtanen
jäsen